

MAGYAR IPARJOGVÉDELMI
ÉS SZERZŐI JOGI EGYESÜLET

MAGYAR VÉDJEGY
EGYESÜLET

MAGYAR VERSENYJOGI
EGYESÜLET

*A Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület (MIE),
a Magyar Védjegyegyesület és a Magyar Versenyjogi Egyesület*

állásfoglalása

**a dohánytermékekről szóló EU irányelv módosítására vonatkozó javaslat (Javaslat)¹
csomagolásra és címkézésre vonatkozó szabályairól.**

Javasoljuk, hogy a Kormány a Dohányirányelv módosítására vonatkozó javaslattal kapcsolatban olyan tárgyalási álláspontot alakítson ki, miszerint:

- a dohánytermékek csomagolásán a dohányzás káros hatására utaló figyelmeztetés és a kombinált ábrás figyelmeztetés minimális felületére vonatkozó jelenlegi szabályokon (30% illetve 40%) nem indokolt változtatni [9. cikk 1. bek. (c) és (e) pontok];*
- a téglatest alakú cigaretta csomagolási egység és a tasak alakú cigarettasodrásra szánt dohánytermék csomagolási egység előírása indokolatlan [13. cikk 1. bek.];*
- megalapozatlan a Javaslatban szereplő opció, miszerint a tagállamok indokolt esetben jogosultak lennének semleges egységcsomagolást előírni [24. cikk 2. bek.]; és*
- a termékleírás tiltott elemeinek felsorolásánál a jogbiztonságot sérti az általános jellegű utalás félrevezető színekre [12. cikk 2. bek.].*

A Kormánynak a közösségi jogalkotásban való közreműködése során törekednie kell olyan tárgyalási álláspont kialakítására, amely megakadályozza olyan irányelv elfogadását, amelynek tartalma az Alaptörvénnyel, illetve Magyarország nemzetközi szerződéseivel ellentétes.

Annak előírása, hogy a cigaretták és cigarettasodrásra szánt dohánytermékek dobozait az elő- és hátlap felületének 75%-át kitöltő méretű képes és szöveges egészségügyi figyelmeztetéssel kell ellátni, lehetetlenné tenné a védjegyjogosultak számára, hogy a védjegyként lajstromozott szó- és ábrás megjelöléseiket - a védjegy árujelző funkciójának megfelelően, a fogyasztók által megfelelő mértékben érzékelhetően - használják. A Javaslat alapján a kötelező kombinált

¹ 2012. december 19-én az Európai Bizottság javaslatot fogadott el a Dohányirányelv módosítása céljából. *Javaslat az EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS IRÁNYELVE a tagállamoknak a dohánytermékek és kapcsolódó termékek gyártására, kiszerezésére és értékesítésére vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezései közléséről* (COM/2012/0788 final)

figyelmeztetés mellett a doboz alsó 25%-án helyezhető el a védjegy. A védjegyhasználat korlátozásánál figyelembe kell venni a dohánytermékek dobozán elhelyezendő egyéb elemeket is (ár feltüntetése, zárjegy, kötelező nyomonkövetési és biztonsági elemek, a két oldalsó felület 50-50%-át lefedő figyelmeztető feliratok). A védjegy méretének korlátozása és a doboz alján történő elhelyezésének előírása következtében - figyelemmel arra, hogy a polc pereme a doboz alsó részét takarja - a fogyasztó nem észlelheti a védjegyet.

A téglatest alakú cigaretta csomagolási egység és a tasak alakú cigarettasodrásra szánt dohánytermékek csomagolási egység előírása kizárná a védjegyoltalom, illetve formatervezési mintaoltalom tárgyát képező csomagolás használatát. A termékleírás tiltott elemeinek felsorolásánál indokolatlan utalni a félrevezető színekre. A színek az ábrás védjegyek domináns megkülönböztető elemei. A szín használatának megtiltása a védjegyhasználat kizárását jelenti. A szín, mint a csomagolás dekorációs eleme, nem lehet megtévesztő és a jogbiztonságot sérti az általános jellegű utalás.

A védjegyjog és a formatervezési mintaoltalom az alkotmányos tulajdonvédelem tárgya. A fenti rendelkezések előírása nemcsak az Alaptörvénnyel ellentétes tulajdonkorlátozást jelent, hanem hatása eredményében megegyezik a tiltott tulajdonelvonással.

Ezen túlmenően a javaslat sérti a vállalkozásokat megillető kereskedelmi szólásszabadság jogát, a fogyasztók információhoz való jogát, és a vállalkozáshoz való jogot.

A Javaslattal ellentétes a 2013. július 1-én hatályba lépő ún. Trafik-törvény² előírásával, miszerint a dohányboltban a termékeket típusonként és márkajelzésenként a fogyasztók számára jól láthatóan, a csomagolás előlapjával kell megjeleníteni, annak biztosítása érdekében, hogy a dohányboltokban valóban tisztességes, az áruk minőségéhez és árához kötődő piaci verseny alakulhasson ki, amely különösen fontos akkor, amikor egyébként az értékesítés lehetőségei (csatornái) korlátozottak.

A Javaslattal az iparjogvédelmi tárgyú nemzetközi szerződésekbe, továbbá - a tulajdonjog sérelmére tekintettel - a Magyarország által kötött beruházásvédelmi egyezményekben ütközik.

Az állásfoglalásunk mellékletét képezi a fenti kérdések részletes jogi elemzése. A jogi elemzés legfontosabb elemeit a vezetői összefoglalóban kiemeljük.

Az állásfoglalásunkat, mint a szellemi alkotások jogával foglalkozó szakembereket és a szellemi alkotások jogosultjait képviselő szakmai szervezetek tesszük.³

Budapest, 2013. január 30.

Dr. Szecskay András
Elnök
Magyar Iparjogvédelmi és
Szerzői Jogi Egyesület

Gláser Tamás
Elnök
Magyar Védjegyegyesület

Dr. Szamosi Katalin
Elnök
Magyar Versenyjogi Egyesület

² A fiatalok dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről szóló 2012. évi CXXXIV. törvény

³ Készítették: Dr. Bacher Gusztáv és Dr. Faludi Gábor ügyvédek

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

2012. december 19-én az Európai Bizottság javaslatot fogadott el a Dohányirányelv módosítása céljából ("**Javaslat**").⁴ Javaslat a címkézés és csomagolás vonatkozásában azt a változtatást irányozza elő, hogy a cigaretták és a cigarettasodrásra szánt dohánytermékek dobozait az elő- és hátlap felületének 75%-át fedő képes és szöveges kombinált egészségügyi figyelmeztetéssel kell ellátni (cigaretta csomagolási egysége esetén minimális mérete 64 mm x 55 mm). A Javaslat szerint a doboz két oldalsó felületen is általános figyelmeztetéseket kell feltüntetni, a felület 50-50%-n.

A Javaslatnak a dohánytermékek csomagolására vonatkozó szabályai (a csomagoláson kötelezően feltüntetendő kötelező elemek és ezek minimális méretének előírása)⁵:

- alapvető alkotmányos jogokat sértenek,
- az iparjogvédelmi tárgyú nemzetközi egyezményekbe (TRIPs és PUE), és
- a beruházásvédelmi nemzetközi egyezményekbe ütköznek.

1. ALAPJOGOK SÉRELME

A csomagoláson feltüntetendő kötelező elemek és ezek minimális méretének előírása következtében a védjegy érzékelhetőségének jelentős csökkenése miatt ellehetetlenül mind a szó-, mind az ábrás védjegy használata és a kereskedelmi név feltüntetése.

A védjegyhasználat korlátozásánál figyelembe kell venni a dohánytermékek dobozán elhelyezendő egyéb elemeket is (ár feltüntetése, zárjegy, kötelező nyomonkövetési és biztonsági elemek, a két oldalsó felület 50-50%-át lefedő figyelmeztető feliratok). A védjegy méretének korlátozása és a doboz alján történő elhelyezésének előírása következtében - figyelemmel arra, hogy a polc pereme a doboz alsó részét takarja - a fogyasztó nem észlelheti a védjegyet.

Ábrás védjegyek esetén a doboz előlapjának 25%-ára történő korlátozás érinti az ábra arányait is. Az ábrában szereplő grafikai elemek arányosságának megőrzése a korlátozott felületen nem lehetséges, vagy csak kicsinyítés útján, amely tovább csökkenti a fogyasztó általi észlelést.

Az alapjogok védelme a következő forrásokon alapul:

- az Alaptörvény;
- Római Egyezmény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről (1950);
- Európai Unió Alapjogi Chartája

⁴ Javaslat az EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS IRÁNYELVE a tagállamoknak a dohánytermékek és kapcsolódó termékek gyártására, kiszerezésére és értékesítésére vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezései közelítéséről, COM/2012/0788.

⁵ Az irányelv-tervezet a dohánygyártás és -forgalmazás több egyéb elemét szabályozza (pl.: összetevők, csomagolás mérete, nyomonkövetés, nikotin-tartalmú termékek). Ezekre a kérdésekre az elemzés nem terjed ki, figyelemmel arra, hogy a szakmai szervezetek tevékenységi területe az iparjogvédelem és a versenyjog, az állásfoglalás tehát csak azon kérdésekkel foglalkozik, amelyek ezen szakterülethez tartoznak (csomagolás és az iparjogvédelmi oltalom kapcsolata).

Javaslat szerinti korlátozás alapvető alkotmányos jogokat sért:

1.1 A tulajdonhoz való jog sérelme

A védjegy az alkotmányos tulajdonvédelem tárgya és a Javaslat a védjegyjog leglényegesebb elemét, a csomagoláson történő használatot korlátozza. Ezáltal a védjegy nem tölti be a funkcióit (a védjegy, mint árujelző teremti meg a kapcsolatot az áru és annak gyártója között).

A védjegyhasználat Javaslat szerinti korlátozása és az opcionálisan bevezethető egyencsomagolás nemcsak tulajdonkorlátozást jelent, hanem hatását tekintve a kisajátítással/tulajdonelvonással egyenlő. A tulajdonjog formális fennmaradása nem zárja ki a kisajátítás megvalósulásának megállapítását. A tulajdonelvonás szabálya alkalmazandó arra az esetre is, amely esetben a tulajdonosnak a közhatalmi korlátozást ellenszolgáltatás nélkül már túrníe nem kell, mert az aránytalan.

Az Európai Unió Bírósága a hatályos Dohányirányelv címkézésre vonatkozó szabályát az arányosság szempontjából is vizsgálta és hangsúlyozta, hogy *"a közösségi jogalkotó nem lépte túl a mérlegelési jogkörének korlátait azáltal, hogy az irányelv 5. cikkében előírta a felületek azon százalékának növelését, amelyet feliratoknak és figyelmeztetéseknek kell szentelni a dohánytermékek csomagjain olyan arányban, amely elég helyet hagy e termékek gyártóinak arra, hogy ott más, különösen a márkanévükre vonatkozó információkat helyezhessenek el."⁶ Az ellenkezőre való következtetéssel: a védjegyhasználatnak a csomagolás elő- és hátlapjának kevesebb mint 25%-ra korlátozása – azaz gyakorlatilag az észlelhetőséget kizáró korlátozása – azonban a tulajdonjog aránytalan sérelmét jelentené, és ezért **nem felel meg a kivételesség és arányosság alaptörvényi követelményének.***

A téglatest, illetve tasak alak kötelező előírása a védjegy-, illetve a formatervezési mintaoltalom tárgyát képező dobozok és csomagolások használatának kizárását jelenti, amelynek hatása a tulajdonjog elvonásával egyezik meg.

A termékleírás tiltott elemeinek felsorolásánál indokolatlan utalni a félrevezető (megtévesztő) színekre. A színek az ábrás védjegyek domináns megkülönböztető elemei. A szín használatának megtiltása a védjegyhasználat kizárását jelenti. A szín, mint a csomagolás dekorációs eleme, önmagában nem lehet megtévesztő, a szín funkciója ugyanis szintén az, hogy árujelzőként kapcsolatot teremtsen az áru és a gyártó (védjegyjogosult) között, továbbá megkülönböztesse az azonos márka különböző altípusait.

1.2 A kereskedelmi szólás szabadsága

A dohányforgalmazás jelenlegi szabályai szerinti reklámkorlátozás és az elkülönítés fényében nyilvánvaló, hogy a dohánytermékek csomagolása az egyetlen olyan felület, amelyen a gyártó a fogyasztóval „kommunikálhat”, amely révén megkülönböztethetővé teheti magát.

Az Alkotmánybíróság, amikor a logók és márkanevek épületek homlokzatán való elhelyezésének tilalmát vizsgálta, megállapította, hogy *"ugyanakkor ez a korlátozás nem zárja ki, hogy a tényleges fogyasztók a gyártóktól információhoz jussanak a különféle dohánytermékekről az üzletek eladási (forgalmazási) helyein."* A Javaslat szerinti csomagolás

⁶ C-491/01. sz. ügyben (British American Tobacco), 122-141. pontok.

gyakorlatilag megszüntetné a gyártók még megmaradt lehetőségét arra, hogy a fogyasztókat tájékoztassák a termékek jellegzetességeiről.

A Reklámtörvényhez⁷ fűzött miniszteri indokolás kifejti, hogy "a törvény az egészséghez és az egészséges környezethez való alkotmányos jog biztosítása érdekében korlátozza a dohánytermékek reklámozását. Szintén alkotmányos okokból azonban a kereskedelmi kommunikáció teljes körű tilalmának lehetősége sem merülhet fel ezen legálisan forgalmazható termékek vonatkozásában."

1.3 A fogyasztók tájékoztatáshoz való joga

Az információhoz való jog nem csupán az egészségügyi kockázatokról vagy összetevőkről való tájékoztatást vagy a csomagoláson kötelezően feltüntetendő egyéb adatokat foglalja magában. A fogyasztónak joga van valamennyi olyan információhoz, mely ahhoz szükséges, hogy a szerződési szabadsághoz fűződő alkotmányos jogát gyakorolni tudja, azaz vásárolhasson egy jogszerűen forgalmazott dohányterméket. Ilyen információ például a márka, a típus. Ezek mind olyan adatok, melyek nélkül a fogyasztó megfelelő tájékoztatás hiányában nem tud alapos döntést hozni a vásárlásról. A láthatóságot ellehetetlenítő 75%-os szabály eredményeként a fogyasztó jelentősen nehezebben férhet hozzá ezen információkhoz, figyelemmel arra, hogy a gyártó által felhasználható 25%-os felület a dohánytermékek tárolására használt polcok pereme alá esik, így a dohánytermék kiválasztásához szükséges információk nem, vagy csak igen nehezen lesznek olvashatóak.

1.4 A vállalkozás joga

A verseny fenntartása érdekében gyártóknak képeseknek kell lenniük a megkülönböztető árujelzők használatára, amelyek alapján beazonosíthatók a fogyasztók számára, ugyanis az árujelzők fontos funkciója a termékek eredetének és minőségének jelzése.

2013. július 1-től hatályos ún. Trafik törvény⁸ kifejezetten előírja, hogy termékeket a fogyasztók számára jól láthatóan, a csomagolás előlapjával megjeleníteni a dohányboltokban. A miniszteri indokolás kifejezetten utal arra, hogy a törvény biztosítja azt is, hogy a dohányboltokban valóban tisztességes, az áruk minőségéhez és árához kötődő piaci verseny alakulhasson ki, amely különösen fontos akkor, amikor egyébként az értékesítés lehetőségei (csatornái) korlátozottak.

2. AZ ALAPJOGOK KORLÁTOZÁSA NEM FELEL MEG A SZÜKSÉGESSÉG/ARÁNYOSSÁG TESZTJÉNEK

Az alapjog-korlátozás alkotmányosságának mércéjét jelentő szükségesség/arányosság tesztjének vizsgálatakor a Javaslatnak a csomagolásra és a címkézésre vonatkozó új szabályait a dohányreklámozás, -forgalmazás és -fogyasztás szabályozásának teljes keretében, azok összefüggésében kell elemezni, és ezen keretekhez képest vizsgálandó, hogy a Javaslat a tervezett hatás szempontjából szükséges és arányos-e, indokolható-e az alapjogok korlátozása. A dohánytermékek forgalmazásának és reklámozásának magyarországi szabályozását a

⁷ 2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól; 19-20. §-hoz fűzött miniszteri indokolás.

⁸ A fiatalok dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről szóló 2012. évi CXXXIV. törvény

fokozatos szigorodás jellemezte a 90-es évek vége óta, a fogyasztás csökkentése és a fiatalok védelme érdekében:

- tilos a dohánytermék reklámja;⁹
- dohánytermék 18. életévüket be nem töltött fiatalok számára nem adható el;
- dohánytermék az üzlet jellegét, kialakítását figyelembe véve az egyéb termékektől elkülönítve hozható kereskedelmi forgalomba (2013. július 1-től az értékesítési csatornákat szűkíti a koncessziós engedéllyel rendelkező speciális dohányboltban történő értékesítés bevezetése);
- dohánytermék nem árusítható közoktatási intézményben, személyes gondoskodást nyújtó szociális intézményben, gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézményben, valamint egészségügyi intézményben;
- dohánytermék árusítása automatából tilos.
- 2012. január 1-től a közforgalmú intézmények, és a munkahelyek valamennyi zárt légtérű helyisége tekintetében a zéró tolerancia elvéhez közelítő szabályozás van hatályban.

Az állam további egyéb hatékony eszközökkel is felléphet a dohányfogyasztás csökkentése érdekében (pl. tájékoztatási kampányokkal, jövedékiadó-politikával).

3. A 2013. JÚLIUS 1-TŐL HATÁLYOS FORGALMAZÁSI SZABÁLYOKKAL VALÓ KAPCSOLAT (TRAFIK-TÖRVÉNY)

A Trafik-törvény előírja, hogy a dohánytermék-kiskereskedő köteles valamennyi általa forgalmazott dohánytermékből típusonként, márkajelzéseként, illetve - ha ilyen van - a márkajelzések minden alfajtája után legalább egyet-egyed a dohányboltban a pultvonal felett, illetve az elkülönített helyen belül **a fogyasztók számára jól láthatóan, a csomagolás előlapjával megjeleníteni.** A dohánytermékek értékesítési módjával kapcsolatban a Trafik-törvényhez fűzött *miniszteri indokolás kifejezetten utal arra, hogy a törvény biztosítja azt is, hogy a dohányboltokban valóban tisztességes, az áruk minőségéhez és árához kötődő piaci verseny alakulhasson ki, amely különösen fontos akkor, amikor egyébként az értékesítés lehetőségei (csatornái) korlátozottak.*

Az árujelzők / védjegyek használatának a Javaslat szerinti korlátozása lehetetlenné teszi a forgalmazással kapcsolatban a Trafik-törvény szabályainak alkalmazását.

⁹ A reklámtilalom alóli egyetlen kivétel az üzletben a dohánytermék forgalmazására szolgáló polcon kihelyezett legfeljebb A/5 méretű reklám, amely kizárólag a dohánytermék megnevezését és árát tartalmazza, és amely legalább 30%-át egészségvédő figyelmeztetés és 10%-át károsanyag-tartalomra vonatkozó adat borítja. A Trafiktörvény 2013. július 1-től hatályon kívül helyezi a Reklámtv. 19. § (4) bek. c) pontját.

4. VÁRHATÓ NEGATÍV HATÁSOK

Nincs egyértelmű bizonyíték arra nézve, hogy a csomagoláson annak 75%-át kitöltő méretű képes és szöveges egészségügyi figyelmeztetés elhelyezése elérné a célját, azaz a fiatalok dohányzásának vagy a dohányzás általános elterjedtségének csökkentését.

A hatás szempontjából nem önmagában a kombinált egészségügyi figyelmeztetést kell vizsgálni, hanem együttesen a dohányforgalmazás (beleértve a jövedéki adózás) szabályozását és dohányfogyasztás korlátozását.

Logikai ellentmondást jelent a Javaslatban, hogy a cigarettának és cigarettasodrásra szánt dohánytermékek nem minősülő egyéb dohánytermékek esetében (pl.: szivar, pipadohány) eltérő címkézési szabályok lesznek alkalmazandók (fennmaradnak a felületek arányára vonatkozó jelenlegi arányok), noha azonos egészségkárosító hatással rendelkező dohánytermékek. Még ellentmondásosabb e különbségtétel indokolása (idősebb fogyasztók). Ha az idősebb fogyasztók miatt szükségtelen a szigorú korlátozás, amelynek viszont az egyéb dohánytermékek esetében az a fő célja, hogy a fiatal fogyasztókat elrettentsék, ebből az következik, hogy a Javaslat a fiatal fogyasztókat a szivarozás, és a pipázás felé tereli. Ez ugyanis önmagában megkérdőjelezi azt, hogy szükséges és arányos-e előírni a kombinált figyelmeztetés esetében a minimum 75%-os felületet.

A csomagolást érintő új szabályok bevezetése az iparági előrejelzések szerint növeli a dohánytermékek illegális forgalmazását és veszélyezteti a dohánytermékek feketepiacának visszaszorítása területén az elmúlt években elért jelentős hazai eredményeket.

A csomagolást érintően tervezett szigorítás valójában aláássa az elérni kívánt közegészségügyi célkitűzéseket, mert előreláthatólag csökkenti a dohánytermékek árait. Ennek oka, hogy a védjegyek szerepének csökkenése és a fogyasztókkal való utolsó kommunikációs felület megvonásával egyenértékűnek tekinthető intézkedések arra kényszerítik a jól ismert márkák gyártóit, hogy kizárólag a fogyasztói ár alapján versenyezzenek. Ez a folyamat elősegíti, hogy márkátlan olcsó termékek kerülhessenek a piacra. Ráadásul a fiatalok dohányzók a leginkább érzékenyek az árra.

5. NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEK MEGSZEGÉSE

Magyarország részese többek között az alábbi egyezményeknek:

- TRIPS;¹⁰
- Párizsi Uniós Egyezmény (PUE);¹¹
- WTO megállapodás a kereskedelem technikai akadályairól;¹²
- Nemzetközi bilaterális beruházás védelmi megállapodások;
- Dohányzás-ellenőrzési Keretegyezmény (WTO Egészségügyi Világszervezet 2005).¹³

¹⁰ "Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights", az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről szóló 1998. évi IX. törvény.

¹¹ Kihirdette az ipari tulajdon oltalmára létesült uniós egyezmények 1967. július 14-én Stockholmban felülvizsgált, illetve létrehozott szövegének kihirdetéséről szóló 1970. évi 18. törvényerejű rendelet.

¹² "WTO Agreement on Technical Barriers to Trade", Megállapodás a kereskedelem technikai akadályairól, kihirdette az 1998. évi IX. törvény.

A nemzetközi jog szabályai alapján Magyarország köteles megfelelni ezen egyezményeknek és nem fogadhat el olyan jogszabályokat, amelyek azokat megsértik. A Javaslat ütközik a TRIPS-be, a PUE-ba, a tulajdonjog sérelme miatt a beruházásvédelmi egyezményekbe és nem igazolható a Dohányzás-ellenőrzési Keretegyezmény rendelkezésével.

6. A MAGYAR KORMÁNY KÖTELEZETTSÉGEI AZ EU DÖNTÉSHOZATALI ELJÁRÁSÁBAN

A fent részletezett indokok miatt a Javaslat ellentétes az Alaptörvénnyel és Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségével. Ezért a magyar kormány és minden más állami szerv kötelessége, hogy az Európai Unió döntéshozatali eljárása során a Javaslat ellen foglaljon állást és ellene szavazzon.¹⁴

Még ha az Európai Unió el is fogadná a Javaslatot, az ezt átültető magyar jogszabály alaptörvényellenességét és nemzetközi jogba ütközését a magyar Alkotmánybíróság vizsgálhatja. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint azokat a jogszabályokat is felülvizsgálja, amelyek uniós jog (pl. irányelv) átültetését célozzák.¹⁵

¹³ "WHO Framework Convention on Tobacco Control", kihirdette: az Egészségügyi Világszervezet Dohányzás-ellenőrzési Keretegyezményének kihirdetéséről szóló 2005. évi III. törvény.

¹⁴ Csuhány Péter–Sonnevend Pál in: Jakab András (szerk.): Az Alkotmány kommentárja I, Századvég, 2009, pp. 262, 352. Az Alkotmány 2/A. §-a és az Alaptörvény Q cikke között nincs olyan érdemi eltérés, amely ezen álláspontot meghaladottá tenné.

¹⁵ 17/2004 és 744/B/2004 AB határozatok; Papp, in: Kukorelli (szerk.): Alkotmánytan I, Budapest, Osiris, 2007, p. 459. Az Alaptörvénynek a nemzetközi joggal és az uniós joggal kapcsolatos rendelkezései (E és Q cikkek) és az Alkotmány azonos tárgyú rendelkezései (2/A. § és 7. §) között nincs olyan érdemi eltérés, amely a hivatkozott alkotmánybírói gyakorlattól való eltérést indokolna.